

K teorii památkové hodnoty a hodnocení památek¹

VÍT JESENSKÝ

Teoretické uchopení památkové hodnoty jako kategorie – na rozdíl od jejího obvyklého užití na způsob přirozeného praktického principu – a současně rozvíjení přisuzování hodnoty jako vědomého, určujícího a zdůvodněného procesu je znakem moderní památkové péče. Autor rozpracovává hodnotový vztah mezi památkou a subjektem, a ten považuje za jádro památkové péče. Předkládá teoretický, systematický procesní model památkového hodnocení. Jeho hlavními prvky jsou znaky artefaktu, jeho významy – typy hodnot, jejich míra – konkrétní hodnota a integrovaná komplexní památková hodnota. Podstatnou charakteristikou je odlišení poznávací a hodnotící činnosti. Model je ověřován na výkladu a začlenění testu autenticity do procesu hodnocení, diskutován z hlediska účelu, alternativ a dopadů hodnotového pojetí na oborovou praxi.

Klíčová slova: památková hodnota — hodnocení památek — teorie památkové péče — autenticita památek — praxe památkové péče

Pojem památkové hodnoty užívá většina památkářů ve své argumentaci běžně a často. Obdobně je tomu s hodnocením památek. Hodnotové pojetí se rovněž prosadilo jako základní východisko a činitel oboru památkové péče v jeho teorii a metodologii. Tomu odpovídá výzkumné i aplikační rozvíjení dané problematiky, v níž se asi nejvýrazněji uplatňují společenské kulturní a dokonce interkontinentální vlivy na cíle a metodologii památkové péče. Pro náležitou globální, ale stejně tak tematicky nebo teritoriálně užší diskusi je zásadní interpretace a porozumění pojmům, jejich teoretickým či praktickým základům a také způsobům, jak se zapojují do výkladu procesů péče o památky jako součástí kulturního dědictví. Domácí rozvíjení teorie památkové péče není v tomto ohledu příliš přínosné. Naopak v oborové praxi lze zaznamenat četné projevy nedostatečného domýšlení užívaných pojmů nebo absenci systematické argumentace.

Záměrem této studie je učinit další krok v naznačených úvahách. Poukázat na návaznost památkové hodnoty na subjekto-objektovou podstatu památkové péče, přispět k propracování procesu přisuzování památkové hodnoty v modelu památkového hodnocení a naznačit možnosti a zároveň limity jeho aplikace. Jakkoliv půjde v převaze o teoretický výzkum opírající se o soudobé axiologické poznání, odráží se v něm samozřejmě také zobecnění poznatků z dnešní památkové praxe. Už kvůli kulturně společenskému zařazení tématu je přirozené, že se jedná do jisté míry o subjektivní a dílčí pohled. V každém případě zájmem autora je, aby vybídl k diskusi, popřípadě i polemice a k doplňování názorů.

Památková hodnota a památkové hodnocení v dosavadní teorii památkové péče

Teoretické uchopení památkové hodnoty jako kategorie – na rozdíl od jejího obvyklého užívání jako přirozeného praktického principu – a současně rozvíjení přisuzování hodnoty (hodnocení) jako vědomého, určujícího

a zdůvodněného procesu je znakem nástupu moderní památkové péče.² Na teoretickou aktivitu měl vliv, vedle obecně společensko-politických a kulturních podmínek, rozvoj věd a filozofie, v první řadě axiologie. Teoretická hodnotová reflexe vztahu k památkám nachází podmínky i podněty pro svůj rozmach v dobách společenské stability; po druhé polovině 19. století se znovu zřetelně aktivizovala v šedesátých letech století následujícího. Účinky postmoderní éry, formování péče o životní prostředí, nová filozofie nebo proměny politicko-institucionálního uspořádání společnosti, to vše zasahuje památkovou péči a její ideové proudy (přínos myšlenek C. Brandiho nebo P. Philippota, vznik *Benátské charty*, ICOMOS apod.). Ale teprve oborové výsledky objevující se v bezprostředně navazujícím období vyvolávají dnes potřebu hlubšího teoretického rozpracování památkových hodnot jako metodologického východiska. Významným impulsem se stal koncept kulturního dědictví a především světového kulturního a přírodního dědictví, jenž byl reakcí na globalizaci a zvýšil nároky na definování a testování objektů určených k zvláštní ochraně zejména podle kritéria vynikající univerzální hodnoty a autenticity.³ Kromě opětovného kritického posuzování původních myšlenek klasiků oboru (W. Morris, J. Ruskin, A. Riegl) vznikaly podnětné nové studie o autenticitě.⁴

1 Článek je upraven z přednášky autora uspořádané plzeňským pracovištěm Národního památkového ústavu a konané v domě *U Zlatého slunce* v Plzni dne 16. 3. 2015. – Autor děkuje prof. PhDr. I. Hlobilovi, CSc., Ing. arch. V. Láskovi a Ing. arch. M. Hauserové, CSc., za četné původní podněty a inspiraci rozmanitými formami k vlastnímu výzkumu hodnot a hodnocení památek.

2 JOKILEHTO, J.: *A History of Architectural Conservation*. JESENSKÝ, V.: *Památková hodnota* [online].

3 KUČOVÁ, V.: *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. TITCHEN, S. M.: *On the construction of outstanding universal value*.

4 Především v souvislosti s konferencí o autenticitě v Nara v roce 1994. Např. evropské konference ICOMOS v Bergenu (1994) nebo v Českém Krumlově (1995), *Deklarace ze San Antonia* (1996) nebo dokumenty ze setkání expertů na téma autenticity a integrity v podmínkách Afriky (Great Zimbabwe, 2000).

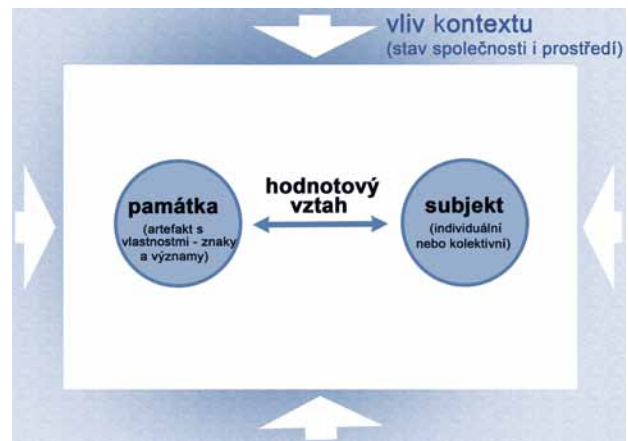
V roce 1979 byl přijat svým významem přelomový mezinárodní dokument – *Charta z Burry*.⁵ Vývoj na konci 20. století znamenal spíš jen dílčí odezvu na tehdy závažné výzvy (posilování významu managementu a ekonomické hodnoty, rozšíření pojetí kulturního dědictví, koncept udržitelného rozvoje, turismus). Nová vlna teoretického zájmu o koncepci památkových hodnot na pozadí argumentace ve prospěch změny památkové péče na společensky participativní systém přišla s počátkem tohoto tisíciletí z angloamerického a také tichomořského prostředí.⁶ Jak se zdá, vyrovnat se s ní bude muset především evropská kontinentální tradice.⁷

Domácí teorie památkové péče v problematice hodnot a hodnocení památek byla v minulosti a převážně stále je v zajetí takzvaného moderního kultu památek podle A. Riegla. Lze jen stěží pochopit, že k systematictější debatě na dané téma došlo v Československu až v závěru osmdesátých let 20. století, a to na setkáních organizovaných pod hlavičkou pracoviště vědeckotechnického rozvoje Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody.⁸ S nejzávažnějšími a nadčasovými názory tehdy vystoupili M. Hauserová a I. Hlobil;⁹ Hlobilovo pojetí hodnoty „muzeality památek“ (*monumentality*), zejména její vědecké zkoumání monumentikou a navazující rozvíjení v institucionálních návrzích, patří patrně k tomu nejprínosnějšímu a nejkonstruktivnějšímu, co bylo v naší teorii a metodologii památkové péče napsáno od druhé světové války.¹⁰ Dalším dosud nedoceneným dílem, jež se zabývá komplexně otázkami a souvislostmi teorie památkové péče a památkové hodnoty, jsou více jak třicet let stará skripta od V. Vintera.¹¹ V polistopadové éře se objevily dílčí práce k vymezenému okruhu problémů.¹² Omezený dopad měly až dosud aktivity konferenční a diskusní,¹³ popřípadě sporadické vědeckovýzkumné.¹⁴ Doklady promyšlení teorie památkové hodnoty jako funkce subjekto-objektového vztahu se uplatňují v odborném vzdělávání.¹⁵

Role subjektu a objektu a jejich hodnotový vztah jako východisko paradigmatu památkové péče

Obecný teleologický výklad skutečnosti jako vztahu subjektu a objektu v prvé řadě dobře postihuje specifičnost utváření kultury včetně památkové péče. V momentu, kdy objekt přestává být na lidském subjektu nezávislou přírodou, ale stává se naopak jeho výtvořem – artefaktem, mění se zásadně vztah mezi nimi (obr. 1); člověk získává možnost jednat vůči objektu úmyslně a s vůlí, měnit ho, starat se o něj, má k němu odpovědnost. V tomto vztahu je člověk v aktivní roli zakladatele hodnot. A právě tuto situaci subjektu záměrně jednajícího vůči objektu (artefaktu) se snaží postihnout kategorie hodnot.

V přírodě, jež je hodnotově neutrální, platí zákon, v kultuře jde o hodnoty. Hodnoty tedy nemají povahu přírodní zákonitosti, objektivní vlastnosti objektu ani duchovního vědomí subjektu. Jsou to především činitele ovlivňující jednání subjektu, motivující faktory vztahu, jež se stává speciálním, hodnotovým. Jak se zdá, tento

Obr. 1. Grafické schéma vztahu mezi subjektem a objektem (památkou) jako předmětu památkové péče. (Zpracoval V. Jesenský, 2015)

- 5 Poslední aktualizace textu v roce 2013. Viz též WALKER, M.; MARQUIS-KYLE, P.: *The Illustrated Burra Charter – good practice for heritage places*.
- 6 Jde přitom o víc než tradiční anglosaský důraz na hodnotovou teorii památek, opírající se o pevné vědomí občanské společnosti a zřetelně i analytickou filozofii. – Nicméně proměna porozumění významovosti památky v moderní památkové péči byla interpretována také jako vývoj od empirismu a pozitivismu k fenomenologii. TAINTER, J. A.; LUCUS, J. G.: *Epistemology of the Significance Concept*, s. 707–719.
- 7 ARAOZ, G.: *Protecting heritage places under the new heritage paradigm and defining its tolerance to change – a leadership challenge for ICOMOS*. ŠTULC, J.: *Mezinárodní společenství památkářů na rozcestí – 17. generální shromáždění ICOMOS ve znamení zásadních názorových rozporů*, s. 68–71. Viz též *Heritage values in contemporary society*. Též *Values and Criteria in Heritage Conservation*.
- 8 Shrnutí a odkazy na předchozí publikace uvádí KORČÁK, P.: *Diskuse o teorii a metodologii památkové péče*, s. 65–74.
- 9 HAUSEROVÁ, M.: *Příspěvek k otázce teorie a metodologie památkové péče*, s. 39–43. RADOVÁ, M.: *Koncepce památkového zásahu do stavebního díla, její úloha a východiska*, s. 65–74. HLOBIL, I.: *Na základech konzervativní teorie české památkové péče*, s. 143–192.
- 10 I proto je třeba ocenit uspořádání přednášky prof. PhDr. I. Hlobila, CSc., s názvem *Hodnota a cena stáří v Česku po obnově kapitalismu (Úvaha o aktuálním stavu klasické otázky památkové péče)* plzeňským pracovištěm Národního památkového ústavu, která se konala v Plzni dne 7. 10. 2014.
- 11 VINTER, V.: *Úvod do dějin a teorie památkové péče*, 2. díl.
- 12 JESENSKÝ, V.: *Souvislosti průzkumů a hodnocení památek*, s. 1–2. KROUPA, P.: *Čas a autenticita památky*, s. 431–442. LÁSKA, V.: *Hodnota, autenticita a integrita stavebního díla minulosti – teorie a praxe*, s. 1–27.
- 13 Např. diskusní setkání, konference a periodika v rámci projektu *PPP PRO/Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu*, financovaného z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR a garantovaného Univerzitou Pardubice.
- 14 Např. výzkumný cíl *Dějiny a teorie památkové péče (přípravná fáze)*, řešený v Národním památkovém ústavu v období let 2010–2014. – Znalosti z axiologie, popřípadě i metod vědeckovýzkumné práce leckdy nedosahují úrovně konstruktivně využitelné v teorii památkové péče.
- 15 Např. v přednáškách Ing. arch. M. Hauserové, CSc., v rámci jednoletého kurzu památkové péče pořádaného Národním památkovým ústavem.

vztahový výklad hodnot v současné axiologii převažuje, a to i přes rozličné další legitimní varianty definice (hodnoty – normy chování; hodnoty jako nadčasové absolutní normy; hodnoty – to, oč usilujeme; hodnoty – zvláštní vlastnosti; a jiné).¹⁶ Podle tohoto pojetí subjekt hodnoty přisuzuje, ne objevuje. Hodnota je aktivní vazbou, je třeba se s ní ztotožnit, a to nikoliv jen racionálně, nýbrž i emocionálně. Hodnoty jsou abstraktní veličiny, samy o sobě neexistují, ale vznikají obvykle tak, že člověk vytvoří objekt (statek), tedy novou skutečnost a teprve ta „má“ hodnoty. Je samozřejmé, že hodnotový vztah mezi subjektem a objektem je ovlivněn kontextem, v němž probíhá (zejména se váže na soudobý stav společnosti a prostředí), a má i svou časovou dimenzi.

Památková hodnota a model památkového hodnocení

Výše uvedené charakteristiky platí i pro speciální druh artefaktů, jakým je kulturní dědictví a potažmo památky jako specifické hmotné objekty a s nimi související kontext. Pro ně lze upřesnit, že památková hodnota je mírou specifického vztahu mezi subjektem a objektem, jenž je artefaktem. Tento vztah můžeme racionálně ovládat, zároveň ho citově prožíváme, ale nemusíme si ho vždy plně uvědomovat. Hodnotový vztah mezi objektem a subjektem postihuje nejelementárněji jádro péče o památky; máme možnost z něj odvozovat její utváření a rozvíjet ho jako oborový předmět. O památkové péči v podobě systematické institucionalizované společenské praxe začínáme mluvit až tehdy, když se subjekt vztahu k památce stává kolektivním – společností.

Pro teorii památkové péče je však metodologicky přínosnější, a tudíž podstatnější až další analytický krok, jímž je zabývání se principy hodnotového vztahu. Ten lze totiž nahlížet jako proces působení hodnot, ale také jejich vzniku, tedy postupy bezprostředně aplikované v oborové praxi. Proces kontinuálního hodnocení a přehodnocování, jehož výsledkem jsou hodnoty, se pokusme postihnout v obecném teoretickém modelu (obr. 2), přičemž výraz „památkové“ hodnocení znamená cílovou hodnotovou orientaci modelu.

Pevným pólem procesu je hmotný objekt – artefakt, jenž má formy a projevy (vlastnosti), které dokážeme poznávat a analyzovat i vědecky jako objektivní, nikoliv však neměnné kvality. Doklady těchto vlastností lze hledat ve hmotě objektu nebo v jeho kontextu. Může se jednat například o kamenné okenní ostění, archivní dokument o stáří objektu, data vážící se k jeho užívání, chování uživatelů vůči němu (uživatelé a zasahovatelé do památky a jejich jednání patří nesporně k jejímu přímému kontextu). Do jisté míry je možno takové kvality považovat za potenciál památky. Objekt, přesněji jeho kvality bývají někdy označovány jako nositelé hodnot (materiální či duchovní). Ve vztahu k člověku lze kvality objektu interpretovat a klasifikovat jako znaky, čímž se logicky dotýkáme problematiky vztahu památkové péče a sémiotiky.¹⁷

V závislosti na cílové orientaci hodnocení, reflexi znaků a hodnotovém vědomí subjektu jako hodnotitele

(včetně jeho potřeb, celospolečenské poptávky, ideálů a cílů) jsme schopni u objektu rozpoznat a vymezit jeho významy. V určitém zjednodušení mohou být významy ztotožňovány s typy hodnot, ale ještě blíže mají k pojmu smysl.¹⁸ Na místě je nyní podrobnější vysvětlení, protože se jedná o kategorii do značné míry rozhodující v procesu památkového hodnocení. Jestliže typy hodnot jakoby vystupují samy za sebe, významy chápeme jako méně neutrální, bližší realitě. Vidíme je spíš jako objektivní typy, třídy závažnosti, možnosti a dopady nikoliv tedy ve smyslu sémantickém či lingvistickém (to, co se míní v poznávání a komunikaci).¹⁹ Významy památek jsou například urbanistické, historické, ekonomické, turistické, výchovně vzdělávací nebo význam identity. Významy se váží na objekt, ale ten je, jak už bylo výše naznačeno, získává (jsou v jeho celku rozlišeny) v závislosti na člověku a jeho cíleném vztahování se. Ne všechny významy jsou pro nás stejně důležité; liší se také trváním a vývojem, některé dokonce nejsme bezprostředně schopni ani definovat. Významy mohou být popisovány a analyzovány v možných i reálných dopadech, což se děje hlavně pomocí odpovídajících vědních disciplín, popřípadě oboru zabývajícího se souhrnem významů – památkové péče. Zásadní nicméně je, že vymezením pole významů se definuje oblast hodnocení, přičemž složitější struktura významů znamená složitější hodnocení. Soustava významů, pokud je konzistentní a úplná, definuje pole působnosti památkové péče. To odpovídá normotvornému pojetí významů (typů hodnot) jako typologické soustavy pro charakteristiku určitého druhu objektů existujících v konkrétním vztahu. Druhou eventualitou je uplatnění významů jako kategorie pro popis a rozbor hodnotové struktury konkrétního objektu.

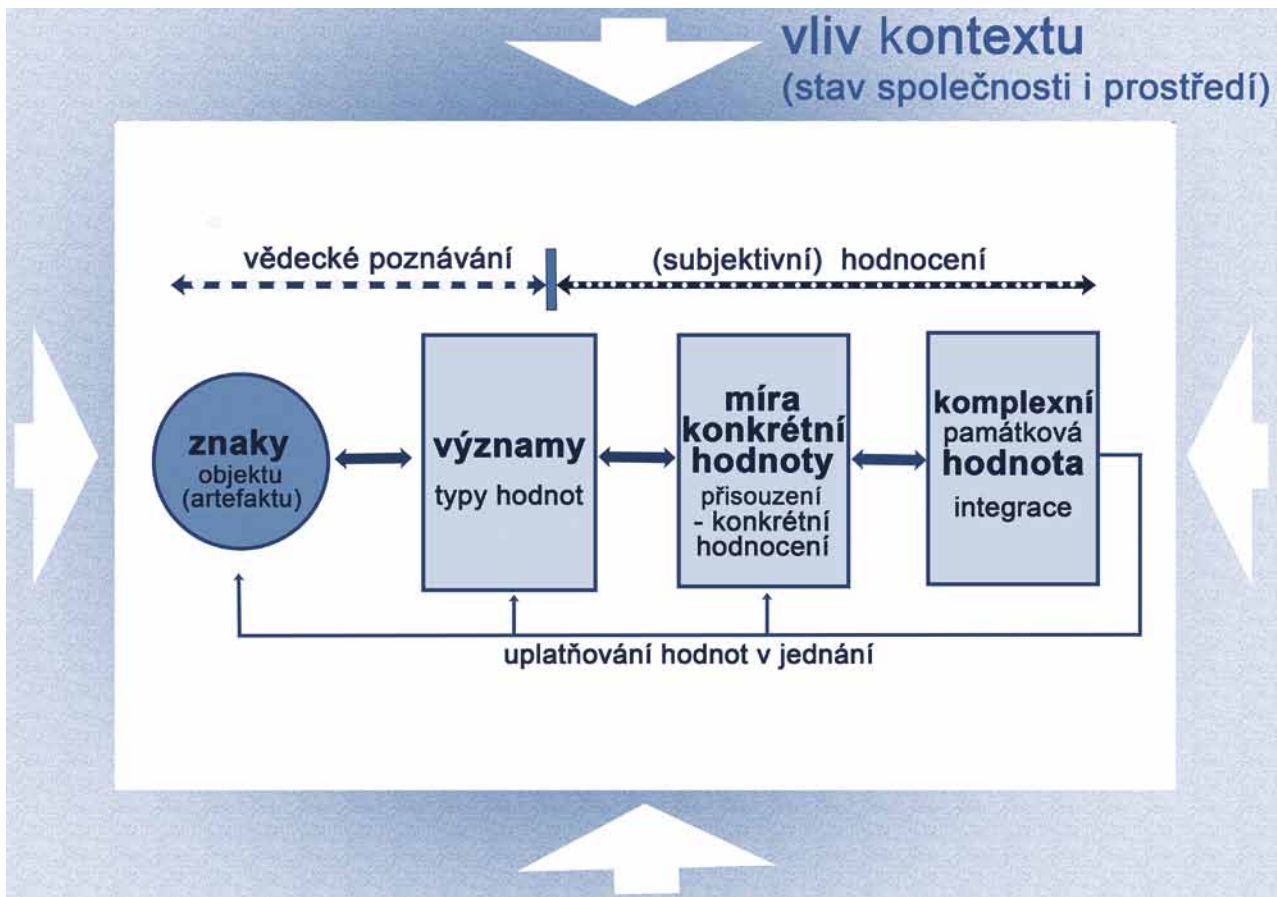
Je totiž všeobecně známo, že typy hodnot vytvářejí hierarchizované soustavy. Jednou z nich je i památková hodnota. Jsou v ní zastoupeny typy dílčích hodnot, které spolu souvisejí, mají předvídatelnou skladbu, ale zároveň jsou specifické pro každou památku a vyvíjejí se. Určující není jejich dílčí popis, ale systém, jenž umožňuje posuzovat nakládání s památkami jako objektivní výsledek i subjektivní činnost. Teoretici památkové péče se zabývají typologií dílčích památkových hodnot zhruba od doby nástupu moderní památkové péče, tedy zhruba od poloviny 19. století, ale většinou bez navazujících systematických úvah o procesu samotného hodnocení. To v zásadě platí i pro tvůrce nejkompexnějšího návrhu s největším dopadem přinejmenším ve středoevropském prostoru, pro

16 DOROTÍKOVÁ, S.: *Filosofie hodnot, Problémy lidské existence, poznání a hodnocení*.

17 Sémiotika představuje uznávaný interpretační přístup a samostatný okruh debaty o památkové péči. NEUPAUER, E.: *Památková péče ve filosofickém diskursu* [online]. MUŇOS VIÑAS, S.: *Contemporary Theory of Conservation*.

18 Poněkud odlišně se pojem *significance* uplatňuje v anglosaské systematické a terminologii památkové péče, a to pro vyjádření komplexní hodnoty, její kodifikace (*statement of significance* – USA, Kanada, částečně Velká Británie; *cultural significance* – Charta z Burry; *Assesing the Values of Cultural Heritage*). – Nejblíže zde použitému výrazu je pojem *meaning*. MUŇOS VIÑAS, S., c. d.

19 Tím ovšem nevylučujeme sémiotiku z řešení dané kategorie.

Obr. 2. Grafické vyjádření teoretického modelu procesu hodnocení památek. (Zpracoval V. Jesenský, 2015)

A. Riegla. Z porovnání struktur typů hodnot památek podle jednotlivých autorů lze shrnout nejobecnější typologii takto: hodnoty sociokulturní (hodnoty sociální včetně hodnoty identity, umělecké, technické, historické) a hodnoty socioekonomické (hodnoty ekonomické, funkční – užité, hodnoty prostředí).²⁰

Podle zkušeností z vlastní památkářské práce, včetně sledování návrhů, zdůvodňování a rozhodnutí na prohlášení objektů za kulturní památky, je autor toho názoru, že v dnešní památkové péči v České republice výrazně pokulhá komplexnost pojetí významů – typů hodnot. Historické, estetické, materiální, konstrukční nebo technologické jsou uznávány, ale opomíjí se či podceňují ty sociální, včetně psychologických nebo emocionálních, ekonomické a rovněž význam identity.

V posloupnosti kroků hodnocení stojí významy ve skutečnosti na počátku. Předcházejí v našem vědomí jako poznané nebo pocítované normy a orientují nás ve výběru vlastností (znaků), které máme na objektu sledovat. Zároveň je přiřazení významů znakům projevem svobodného vědomí, ne plně kauzálně determinovaného rozhodnutí.

Třetím krokem v památkovém hodnocení je určení konkrétní hodnoty. Jednotlivým významům (typům hodnot) přisoudíme jejich míru – hodnotu. Významy mohou při tom nabývat hodnot kladných i záporných (vlastností hodnot jsou škály s protipóly). Nejde však o prosté bodování toho, co objektivně je, nejde o diagnostiku, neboť

ve skutečnosti určujeme to, co chceme rozvíjet. I když se v takové úvaze zohledňuje poznání znaků objektu, v principu se jedná o subjektivní vyjádření hodnotového postoje. To se samozřejmě děje na základě hodnotících kritérií, tedy norem, jež jsou jedním ze zdrojů hodnotové orientace.²¹ Přitom platí, že výsledek je tím spolehlivější, čím je lépe odůvodněn. Nicméně klíčové je zaujetí subjektivního stanoviska hodnotitelem a kompetence rozhodnout se pro to, na čem nám záleží. Subjektu v tom pomáhá jeho hodnotové vědomí, jehož podstatou jsou hodnotové stereotypy. Nezbytné je však též emocionální vnímání, rozvinuté smysly nebo motivace v potřebách a zájmech. Vědomí hodnot by zároveň mělo být pochopené i prožité, což je důležité jak pro hodnotitele – památkáře, tak i hodnotitele – uživatele památky. Můžeme tak mluvit o ztotožnění se s hodnotou, o jejím osvojení. V rámci hodnotové kontinuity kulturního dědictví nejde o relativně neutrální a stále typy hodnot, které bezprostředně přejímáme nebo odmítáme, ale míru dílčích hodnot.²²

20 Např. *Assesing the Values of Cultural Heritage*. AVRAMI, E. et al.: *Values and Heritage Conservation*. LIPE, W. D.: *Value and Meaning in Cultural Resources*, s. 286–306. KIESOW, G.: *Památková péče v Německu*, s. 70–84.

21 TONDL, L.: *Hodnocení a hodnoty*.

22 Otázka trvalosti hodnot kulturního dědictví, nebo dokonce existence jejich „absolutnosti“ je závažná, ale tematicky i svým rozsahem přesahuje možnosti tohoto textu.

Pochybnosti o potřebě odlišit v dílčích hodnotách významy a jejich míru nejsou relevantní. Tato diferenciací napomáhá hlubšímu propracování typologie hodnot, umožňuje lepší porovnávání mezi objekty s podobnými typy hodnot a v neposlední řadě omezuje časté tendence opomíjet u památek významy s malou či negativní (zápornou) mírou.

Hodnocení památky musí být zkompletováno finální integrací dílčích hodnot do komplexní památkové hodnoty, kterou lze charakterizovat jako hodnotový systém se specifickou hodnotovou funkcí, v níž se náležitě uplatní propojenost dílčích hodnot. Ta je mimo jiné odpovědí na otázku, zda památku určují pouze typy hodnot, které ji odlišují od jiných objektů, nebo i typy hodnot, které má s jinými objekty společné. Komplexní hodnota musí obsahovat typy společných hodnot, které se liší specifickou mírou a částečnou „specializací“, vyplývající z hodnotového zaměření. Například novodobá garáž i středověká stodola mají ekonomickou hodnotu. Ta se však bude lišit svými nositeli a rovněž svou pozicí v hierarchii či koexistenci v uspořádání celkové hodnoty objektu, nikoliv pouze nominální mírou. Dílčí ekonomickou hodnotu z celkové památkové hodnoty středověké stodoly nemůžeme vyloučit, protože bychom zkreslili působení celkové hodnoty v procesu nakládání s objektem. Platí také, že porovnávání hodnot objektů vzniklých jako výsledek hodnocení s rozdílným hodnotovým zaměřením (například památkové péče a hospodářství) je obecně problematické. Komplexní památková hodnota nevzniká jednoduchým souhrnem dílčích hodnot, z nichž některé mohou být navzájem i antagonistické, ale vymezením vztahů mezi dílčími hodnotami a jejich hierarchizací. M. Hauserová tuto fázi kdysi výstižně nazvala určením těžiště úhrnné památkové hodnoty.²³ V každém případě jde o nejtěžší a nejodpovědnější krok s největšími nároky na kompetenci – odbornost a zkušenost hodnotitele.

Proces hodnocení památky je završen až uplatněním hodnot v jednání subjektu (osvojením), které má vliv na další zacházení s objektem, a tím i na objekt samotný. Jeho následkem je další přehodnocení; hodnotící proces dostane cyklický ráz.²⁴

Za součást modelu památkového hodnocení považujeme řešení role vědeckého poznání v hodnotícím procesu. Cílem výzkumu obecně je maximálně objektivní poznávání skutečnosti, ověřitelné, nezávislé, subjektivně nezátížené nebo kontrolované subjektivní (v kvalitativním výzkumu).²⁵ Oproti tomu hodnocení je postaveno na angažovanosti subjektu, na jeho záměrech a cílech, a nejde tak pouze o poznávání, ale právě tak i prožívání. Subjektem hodnocení není subjekt vědy, ale subjekt jednání; věda říká, co dělat můžeme, ale už ne to, co dělat máme.²⁶ Hodnocení je primárně v převaze subjektivní.

Lze tedy vyvozovat, že vědecké poznávání se v celém procesu hodnocení památky může vztahovat pouze na kognitivní fázi – na poznání a analýzu kvalit (znaků) a také prvotních významů, které považujeme za objektivní. Přesto ani v této sféře nemá výzkum výlučné postavení, neboť objekt lze poznávat i nevědecky, každodenně, z tradice, podle autority, intuice nebo třeba v náhlém prožitku.²⁷

V každém případě navazující fáze konkrétního hodnocení nemůže být pokládána za vědeckou práci, nejde o přímý výzkum.²⁸ Rozhodující tezí je, že v hodnotícím procesu je třeba fázi poznávací a hodnotící navzájem odlišit a uvědomit si, že hodnocení památek není jako celek vědeckou prací. Jsme ovšem schopni objektivizovat hodnocení jeho druhotným výzkumem – zkoumáním výsledků jednání subjektu ovlivněného hodnotově. Těmito výsledky mohou být památky v určitém stavu a jich se pak může týkat například výzkum výsledků památkové obnovy. Výsledkem se může stát i sám subjekt nakládající s památkou a jeho znalosti, způsoby chování a jednání, zkoumané sociologicky, psychologicky nebo třeba ekonomicky. Závěry výzkumů lze porovnávat se zvolenými cíli a zpětně určovat kvalitu jednání.²⁹ Dalším způsobem objektivizace hodnocení je posílení individuálního expertního názoru širším konsensem.³⁰

Navrhovaný model památkového hodnocení lze použít vůči jednotlivým památkám zejména jako teoretickou analýzu.³¹ Každou skutečnost fakticky vnímáme jako jev. Nejen památky, ale všechno kolem nás percepčně poznáváme jako něco, co má hodnotu, co má význam. Nehodnotové stavy skutečnosti pro rozlišení hodnot musíme zpětně abstrahovat.

Z hlediska aktérů hodnotícího procesu se model týká každého účastníka památkové péče, pokud vnímá památky.

23 RADOVÁ, M., c. d., s. 65.

24 Uplatnění – osvojení hodnot můžeme označit za jejich funkčnost. Funkce proto nepovažujeme za součást prvotní charakteristiky památek, jak to učinil V. Vinter, který je klade paralelně s hodnotami. Přesto je souvislost hodnot a funkcí památek dalším námětem k pojmové teoretické reflexi. Viz též BOŽENEK, K.: *Vztah muzeologie a axiologie*, s. 208.

25 HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum*. – Víme samozřejmě, že fakticky žádný výzkum nelze zcela oprostit od subjektivních vlivů jeho autora. Posuzujeme ideální, kžžený stav.

26 WEBER, M.: *K metodologii sociálních věd*.

27 REICHEL, J.: *Kapitoly metodologie sociálních věd*.

28 Motivované hodnocení je třeba odlišovat od výzkumného hodnocení, jak se uplatňuje ve vědě, kde jde spíše o rozhodování a technické porovnávání s jednotnými kritérii. WEBER, M., c. d.

29 Obecně je tento druhotný výzkum, zvláště pak zkoumání jednotlivců, společnosti, případně institucí zapojených do památkové péče, nedostatečný. U nás se neprovádí fakticky vůbec.

30 Může jít o konsensus expertní nebo širší společenský (MUNOS VIÑAS, S., c. d.). – Dnešní rozvinuté komunikační prostředky paradoxně nepřispívají ani tak ke konsensu, jako spíše k emancipaci a pluralitě názorů končící v individualizaci, relativizaci a absenci autorit. Hlubší a trvalejší hodnotové přesvědčení vyžaduje porozumění, respekt a schopnost odlišit ho od nekritické tolerance. Jinými slovy, zdá se, že hodnotovému konsensu brání nejasnost pojetí naší identity.

31 Model je v souladu se závěry konference v Nara v roce 1994, metodicky rovněž s materiály obsaženými ve sborníku *Assessing the Values of Cultural Heritage*, např.: MASON, R.: *Assessing Values in Conservation Planning – Methodological Issues and Choices*, s. 5–13, jakkoliv v něm je památkový hodnotící proces strukturován poněkud jednodušeji. V rozporu není ani s pojetím, jak je uvádí MUNOS VIÑAS, S., c. d., jenž ovšem hodnotové působení památek charakterizuje jako symbolizování.

I pak je třeba se zabývat tím, že jde o hodnoty pro někoho nebo čí hodnoty jsou zohledňovány.³² Památkář – profesionál má v hodnocení památek prokazatelně zvláštní postavení a odpovědnost. Proto by měl být schopen a ochoten aplikovat model hodnocení vědomě a konstruktivně, měl by být schopen provádět vlastní analýzy jednotlivých fází či kategorií a užívat poznatky hlubší a komplexnější povahy.

K účelu teoretického modelu památkového hodnocení

Teoretický způsob výkladu, abstraktní pojetí, užitý jazyk a další okolnosti mohou vést k pochybnostem, zda jde o věc pro památkovou péči vůbec užitečnou. Argumenty v její prospěch jsou však nasnadě. Jde o konstrukci systémového teoretického modelu památkové hodnoty a jejího přisuzování, ovšem s využitím poznatků z praxe, ostatních složek teorie památkové péče a souvisejících disciplín, zejména z axiologie. Samozřejmě nezahrnuje přímý metodický návod do terénní práce památkáře. Řešena je otázka prvotního smyslu a cílů činnosti (proč se zabýváme péčí o památky) a jejich východisek (co všechno máme brát do úvahy), což je předmět teorie památkové péče v užším smyslu. Zároveň návrh objasňuje celek procesu památkového hodnocení, jeho jednotlivé kroky a souvislosti, což je předmětem metodologie oboru. Model získané poznatky pojmenovává, ale hlavně zobecňuje, aby napomohl porozumění a debatě o možnostech zlepšení, případně aby predikoval odborné činnosti. V neposlední řadě se tak generují navazující a rozvíjející se další metodologické a teoretické otázky. Například: Můžeme vůbec hodnotit kvalitu památkářského vyjadřování – rozhodování a hodnocení, když jde z povahy věci o subjektivní stanovisko? Co a jak na něm můžeme hodnotit?

Předvedený model, byť zatím v zárodečné formě, kromě toho umožňuje konfrontaci a aplikaci v praxi. Jeho převod do nižší úrovně obecnosti, jako jsou strategie (principy), zásady (taktiky) nebo metody, je problematický v měřítku jednotlivých případů. Nezbytný je stupeň analýz a syntéz. Podklady tohoto typu však v naší památkové péči dnes výrazně scházejí. Přitom třeba konkrétnější metodická doporučení, nebo přinejmenším diskusní semináře o definici a uznávání památkových hodnot by měly být základní pomůckou pro práci památkáře a samozřejmou součástí jeho celoživotního vzdělávání.³³

Příklad uplatnění modelu k výkladu a začlenění pojmu autenticity

Autenticita je dalším z pojmů užívaných v památkové péči jako principiální kritérium a argument. V oborové teorii patří k nejrozpracovanějším otázkám. Jeho pouze zvyková nebo spíše jen intuitivní aplikace (autenticita jako originalita, původnost, míra dochování, trvalá vnitřní

hodnota, apod.) je proto známkou neprofesionality. Pro demonstrační účely není v tomto článku nezbytné interpretovat autenticitu v plné komplexnosti, jež je navíc stále diskutována.³⁴ Pragmaticky využijme jednu z mála definic, jak ji formuloval J. Jokilehto, jeden z hlavních protagonistů konference v Nara v roce 1994:³⁵ „*Autenticita v procesu péče o kulturní dědictví může být definována jako míra pravdivosti vnitřní jednoty tvůrčího procesu a fyzického uskutečnění díla a účinků jeho průběhu historickým časem.*“³⁶ V zájmu pochopení komplikovaných a nejednoznačných pojmů pravdivosti a vnitřní jednoty využijme poznámku od stejného autora: „*Autenticita by neměla být chápána jako památková hodnota, spíše naše schopnost porozumět takovým hodnotám záleží na stupni platnosti, a tedy autenticity příslušných informačních zdrojů.*“ Obě vyjádření jsou v souladu s *Dokumentem o autenticitě z Nara*, v němž se autenticita navíc označuje jako kvalifikační faktor hodnot: „*Naše schopnost tyto hodnoty chápat částečně závisí na míře, ve které lze zdroje informací o těchto hodnotách chápat jako důvěryhodné a pravdivé.*“³⁷

Je známo, že pro památky zapsané na *Seznamu světového dědictví* se normativně vyžaduje takzvaný test autenticity. Tento test byl vyvinut jako nástroj objektivizace. Hodnoty ovšem pravdivost (objektivnost) nemají. Pravdivé poznání je nealternativní; hodnocení alternativnost přímo vyžaduje. Volba není pravdivá či nepravdivá, ale správná nebo nesprávná podle zvolených cílů. Hodnoty se stávají objektivními teprve po proměně v jednání, popřípadě ve statky, které poznáváme jako znaky. Ve schématu procesu hodnocení se proto autenticita netýká hodnot, ale znaků a významů, jejichž pochopení je kvalifikačním předstupněm přisouzení hodnoty (obr. 3). Test autenticity je třeba zapojit do poznávací fáze a nespojovat ho s přisouzením hodnoty. V každém případě autenticita zkoumá, zda příslušné znaky, navázané na významy, byť i v podobě pojmové (informační zdroje), jsou

32 Např. NEJEDLÝ, V.: *Editorial*, s. 433.

33 I když se v literatuře vede diskuse o návodnosti hodnotových metodik, četné praktické příklady existují, např. v USA. Viz též WALKER, M.; MARQUIS-KYLE, P., *c. d.*

34 Diskuse o autenticitě probíhá nadále s větší či menší intenzitou podle proměn paradigmatu památkové péče a péče o kulturní dědictví vůbec. Např. FALSER, M. S.: *From Venice 1964 to Nara 1994 – changing concepts of authenticity?*, s. 115–132, a další články publikované ve sborníku *Conservation and Preservation, Interactions between Theory and Practice, In memoriam Alois Riegl (1858–1905)*. Dále viz *Conserving the authentic*. – V domácích textech se pojem užívá spíše jednostranně, bez poučení aktuální mnohavrstevnatou mezinárodní diskusí.

35 Zásadní význam pro vzkříšení pojmu autenticity měla *Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví* (KUČOVÁ, V., *c. d.*), včetně směrnice k jejímu naplňování z roku 1980 (revidovaných), a následná rozsáhlá mezinárodní rozprava, jejímž završením se stala konference ICOMOS v Nara v roce 1994, byť na ní nebylo dosaženo konsensu na globálním pojetí pojmu.

36 JOKILEHTO, J.: *Viewpoints – the debate on authenticity*, s. 6–8. V definici zde obsažené lze rozpoznat přímý vliv názorů P. Phillipota a C. Brandiho.

37 *Dokument o autenticitě z Nara*, čl. 9, 2. věta, s. 184.

důvěryhodné. Ostatně *Dokument o autenticitě z Nara* stanovuje širší významů (koncepce, forma, materiály a hmota, použití a funkce, tradice a technika, poloha a umístění, duch a dojem, původní stav a historický vývoj) jako okruhy pro dílčí testy autenticity. Pokud má být autenticita konkrétní památky, podobně jako u hodnot, vyjádřena na způsob samostatné kategorie, pak se musí přikročit k integraci dílčích testů, jejichž výsledky se mohou značně lišit. Model hodnocení rovněž ukazuje, že lze s „díličními autenticitami“ pracovat pouze jako s nástrojem podřízeným komplexní památkové hodnotě, tedy jako s dílčím krokem v procesu jejího přisouzení a uplatnění.

Při převzetí náhledu na autenticitu podle dokumentů UNESCO není problém určení autenticity v jejím definování, jako spíše v aplikaci pro značně různorodé významy (znaky), z nichž některé nesou i výraznější otisky působení času na dílo. Prokázat věrohodnost dokladů (znaků) je snadné u materiálu nebo u konstrukce, ale třeba duch či dojem vyžadují zkoumání, na které není obor památkové péče zvyklý, jakkoliv je to možné a legitimní (výzkumy kulturněantropologické, sociologické a jiné).³⁸ Je také třeba připomenout, že i autenticita je za výše vymezených předpokladů v převaze výzkumným soudem, na který samozřejmě působí dobový společenský a teritoriální kontext.³⁹

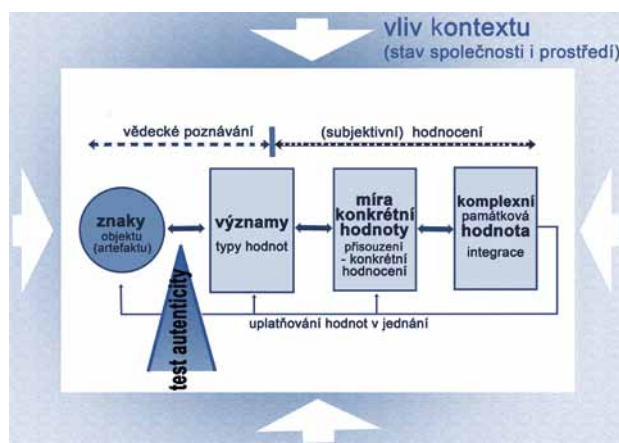
Podobně jako autenticitu bychom mohli podle výše uvedeného modelu vysvětlovat integritu jako další kategorii a test sledovaný u památek světového dědictví, a to v pojetí celistvosti nikoliv hmoty, ale díla, tedy jako souhrnu významů, bez nichž nelze hodnotu odpovědně přisoudit.

Důsledky hodnotového pojetí na památkovou péči

Jak již bylo výše uvedeno, v odborné diskusi o teorii, dějinách a metodologii památkové péče není obvykle podstata památkových hodnot jako východiska oborového paradigmatu zpochybňována. Domníváme se, že však zároveň nejsou dost domyšleny všechny její souvislosti a dopady.⁴⁰ Naznačme proto nyní alespoň některé závažné konsekvence vyplývající z aplikace modelu památkového hodnocení.⁴¹

Pokud jde o subjekto-objektový vztah, v památkové péči, za jejíž bázi pokládáme hodnocení (valorizaci), jsou důležité a navzájem neoddelitelné obě složky vztahu: památka a dotčený subjekt (uživatel, zasahovatel), přičemž role subjektu je rozhodující. Oborová praxe by to měla zohlednit rovnoměrnou péčí o oba prvky formami integrace, participace, společenské konstruktivnosti a trvalé udržitelnosti.

Přisuzování památkové hodnoty, tedy průběžné přehodnocování toho, co je a co není památkou, je specifickým předmětem činnosti památkové péče natolik, že kromě ní není nikdo jiný kompetentní k tomu, aby ho prováděl. Nejde o činnost plně vědeckou, a taková ani nemůže být její argumentace. Koncept památkových hodnot by se měl stát primárním předmětem teorie oboru, pravděpodobně i jako teorie vědecké.

Obr. 3. Grafické vyjádření testu autenticity v procesu hodnocení památek. (Zpracoval V. Jesenský, 2015)

Podstatou památky jsou hodnoty, vlastností hodnot je jejich proměnnost. Snaha o neměnnost památky je z pohledu památkové péče metodologický nonsens. Koloběh hodnotícího procesu je trvalou zákonitostí, vnitřním zdrojem památkové udržitelnosti. Nemá smysl jej popírat nebo se snažit dokonce o jeho zastavení. Na druhou stranu však hrozí nebezpečí jeho zneužití jako argumentu pro hodnotový voluntarismus. Pro udržení základní kontinuity principu vyhodnocování a aplikace hodnot je třeba udržet kvalitativní znaky objektu. Prvotní a pro výběr těchto znaků rozhodující je porozumění významům památky.

Rozsah významů je faktorem určujícím akční pole památkové péče jako systému. To by se mělo promítnout například do jejích koncepcí, strategií, způsobů organizace i každodenní praxe.

Pro odbornost památkáře není rozhodující znalost památkového fondu, ale kompetence pojmenovávat a přisuzovat hodnoty a na jejich základě ovlivňovat jednání dotčených osob (schopnost obrátit znalost do hodnot). Z toho plynou nároky na jeho dlouhodobou zkušenost, zájmy, hodnotové vědomí a postoje, preference a angažovanost jako vůli ke správnému rozhodování. Památkář – expert rozpoznává památkové hodnoty a předvídá je jako společensky akceptovatelné normy, které

38 Na tuto obtížnost památkáři někdy reagují tak, že si rozsah významů a stejně tak objektivní doklady (informační zdroj) znaků zjednoduší – omezí. K tomu jim může posloužit formální systematickosti nebo dokonce reinterpretace *Dokumentu o autenticitě z Nara*. Viz LEMMENS, B. et al.: *Understanding and Evaluating Authenticity using the Nara Document*, s. 85–96.

39 Zvláště u testu autenticity se pro některé její dílčí kategorie nabízí možnosti kvalitativního výzkumu. Zároveň s tím se otevírá otázka, zda by takový výzkum nebyl využitelný též jako metoda hodnocení památek se všemi dopady na odlišná axiologická východiska.

40 Může se jednat o důsledek globální hodnotové plurality, protichůdnosti zájmů a relativizace autorit.

41 JESENSKÝ, V.: *Specifické jádro a východisko činnosti památkové péče jako téma pro sociálně ekonomické a humanitní vědy* [online], s. 9–15.

však další aktéři oboru už většinou nepřijímají vlastním poznáním, ale subjektivním osvojením. Působení hodnotitele, zejména má-li normotvornou odpovědnost, souvisí s problematikou – v tomto případě zvláště významnou – mravního rozměru hodnocení, hodnot a etiky. Jde o hledání norem, regulativů chování, volby mezi správnými a špatnými hodnotami, a tedy o směřování k řádu hodnot, k jejich vnitřnímu systému. V každém případě obecná i profesní etika se aktuálně jeví jako klíčový faktor předurčující nejen koncepční záměry, ale i každodenní práci v památkové péči včetně hodnocení památek.⁴²

Role a úkoly vědy a výzkumu v oboru, nároky na edukaci,⁴³ prohlašování věcí a jejich souborů a prostředí za kulturní památky a památkově chráněná území, rušení památkové ochrany – i na to a na další oborové agendy má hodnotové pojetí vliv.

Diskuse k alternativám hodnotového východiska památkové péče

Ověřitelnost tvrzení o památkových hodnotách jako východisku utváření památkové péče podněcuje dialektickou úvahu o možnosti teoretických alternativ. Za ty mohou být pokládány jednak principiálně hodnotové, ale méně domyšlené koncepty. Jejich společným rysem je, že bytí v různých pojmech hodnotami argumentují, nezabývají se jimi systematicky jako kategorií, jejich původem, souvislostmi ani působením; pojednávají například hodnoty jako obsah památek, hodnoty jako trvalé kvality, hodnoty pouze jako strukturující kritérium a podobně. Jinou variantu ideového základu oborové teorie můžeme s největší pravděpodobností označit za procesní doktrínu. V ní se spíše než východiska řeší podstata péče, jež je spatřována v činnostech (metodách)

provádění památkové péče bez metodologického řešení jejich motivací. Kromě toho lze vyzorovat, že proces nakládání s památkou bývá v těchto úvahách spíše jen nástrojem. Nevyřčeným cílem je památková hodnota jako hotový produkt.⁴⁴ Kořeny procesního přístupu spočívají zřejmě v empirismu. Názornou ukázkou takového pojetí v českých zemích ve 20. století jsou například velmi diskutované a ve své době nejlépe promyšlené koncepty analytické a syntetické metody péče o památky.

Na závěr souhrnně uvedme, že památkové hodnocení je procesem, v němž na sebe navazují poznávací a hodnotící úkony. Hodnoty jsou motivací našeho jednání. V jeho počátku stojí porozumění významům. Cílem je to, co chceme uskutečnit jako hodnoty. Výše uvedený procesní koncept je racionální. Nepočítá však s vyloučením emocí, ale s jejich racionální kultivací. Navržený model má sloužit jako pomůcka. Není projevem techniky, ale kultury. Není určen pro ovládnání, ale k porozumění.⁴⁵ Jeho cílem není rozhodovat, nýbrž ozřejmovat pojmy, procesy a souvislosti a otevírat nové otázky památkové péče. Jedině systematicky rozpracovávaná a diskutovaná teorie oboru může být zdrojem vizí, jež jsou nezbytným předpokladem pro tvorbu dlouhodobě udržitelné koncepce a pro efektivní řízení i běžnou praxi památkové péče, jakož i pro její náležité uplatnění ve společnosti.

42 NICHOLAS, G. et al.: *Intellectual Property Issues in Heritage Management*, s. 141–144. – Ukázkou komplikovanosti až pragmatismu v uplatnění etiky v péči o kulturní dědictví je ambivalentní idea tzv. *adaptive ethics* (MUÑOS VIÑAS, S., c. d.).

43 JESENSKÝ, V.: *Vzdělávání v oblasti památkové péče*, s. 1–3.

44 Pojem procesní doktríny je třeba odlišit od charakteristiky památkové péče jako procesu.

45 ČAPEK, K.: *Duch poznání a duch ovládnání*, s. 710–714.

Literatura

- Assesing the Values of Cultural Heritage, Research report* (ed. DE LA TORRE, Marta). Los Angeles, Getty Conservation Institute, 2002.
- AVRAMI, Erica et al.: *Values and Heritage Conservation, Research Report*. Los Angeles, Getty Conservation Institute, 2000.
- BOŽENEK, Karel: Vztah muzeologie a axiologie. In *Acta historica et museologica Universitatis Silesianae Opaviensis*. 3. Opava, Slezská univerzita v Opavě, 1997, s. 205–211.
- Conserving the authentic, Essays in honour of Jukka Jokilehto* (eds. STANLEY-PRICE, Nicholas; KING, Joseph). Rome, ICCROM, 2009.
- ČAPEK, Karel: Duch poznání a duch ovládnání. In *Spisy, O umění a kultuře*. 3. díl. Praha, Československý spisovatel, 1986, s. 710–714.
- Dokument o autenticitě z Nara. In *Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví*. Praha, Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2007, s. 182–187.
- DOROTÍKOVÁ, Soňa: *Filosofie hodnot, Problémy lidské existence, poznání a hodnocení*. Praha, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998.
- FALSER, Michael S.: From Venice 1964 to Nara 1994 – changing concepts of authenticity? In *Conservation and Preservation, Interactions between Theory and Practice, In memoriam Alois Riegl (1858–1905)*. Firenze, Polistampa, 2010, s. 115–132.
- HAUSEROVÁ, Milena: Příspěvek k otázce teorie a metodologie památkové péče. In *Bulletin*. 5. Praha, Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1988, s. 39–43.
- HENDL, Jan: *Kvalitativní výzkum, Základní metody a aplikace*. Praha, Portál, 2005.
- HLOBIL, Ivo: *Na základech konzervativní teorie české památkové péče*. Praha/Olomouc, Národní památkový ústav/Univerzita Palackého, 2008.
- Heritage values in contemporary society* (eds. SMITH, George S. et al.). Walnut Creek, Left Coast Press, 2010.
- JESENSKÝ, Vít: Souvislosti průzkumů a hodnocení památek. *Průzkumy památek*. 2009, roč. 16, č. 2, s. 1–2.
- JESENSKÝ, Vít: *Památková hodnota* [online], [Praha], 2012 [cit. 2015-5-30]. Dostupné z WWW: <http://www.academia.edu/8498725/Památková_hodnota>.

- JESENSKÝ, Vít: Specifické jádro a východisko činnosti památkové péče jako téma pro sociálně ekonomické a humanitní vědy. *E-Monumentica* [online]. 2012, roč. 2, č. 1 [cit. 2015-3-15], s. 11–15. Dostupné z WWW: <https://www.academia.edu/8484063/SPECIFICKÉ_JÁDRO_A_VÝCHODISKO_ČINNOSTÍ_PAMÁTKOVÉ_PÉČE_JAKO_TÉMA_PRO_SOCIÁLNĚ_EKONOMICKÉ_A_HUMANITNÍ_VĚDY>.
- JESENSKÝ, Vít: *Úvodní poznámky k analýze soudobé teorie památkové péče* [online]. Praha, 2013 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z WWW: <https://www.academia.edu/8498342/Úvodní_poznámky_k_analýze_soudobé_teorie_památkové_péče>.
- JESENSKÝ, Vít: *Vzdělávání v oblasti památkové péče* [online]. Praha, 2014 [cit. 2015-05-30], s. 1–3. Dostupné z WWW: <https://www.academia.edu/8514031/Vzdělávání_v_oblasti_památkové_péče>.
- JOKILEHTO, Jukka: *A History of Architectural Conservation*. Oxford, Butterworth-Heinemann, 2002.
- JOKILEHTO, Jukka: Viewpoints – the debate on authenticity. *ICCROM Newsletter*. 1995, vol. 21, s. 6–8.
- KIESOW, Gottfried: *Památková péče v Německu*. Brno, Barrister & Principal, 2012, s. 70–84.
- KORČÁK, Pavel: Diskuse o teorii a metodologii památkové péče. *Památky a příroda*. 1990, roč. 50, č. 1, s. 65–74.
- KROUPA, Petr: Čas a autenticita památky. *Zprávy památkové péče*. 2004, roč. 64, č. 5, s. 431–442.
- KUČOVÁ, Věra: *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha, Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009.
- LÁSKA, Vojtěch: Hodnota, autenticita a integrita stavebního díla minulosti – teorie a praxe. *Památky středních Čech*. 2000, roč. 14, č. 2, s. 1–27.
- LEMMENS, Bert et al.: Understanding and Evaluating Authenticity using the Nara Document. In *Conservation in changing societies, Heritage and development*. Leuven, Raymond Lemaire International Centre for Conservation, 2006, s. 85–96.
- LIPE, William D.: Value and Meaning in Cultural Resources. In *Cultural Heritage, Critical Concepts in Media and Cultural Studies*. Vol. 1. London, Routledge, 2006, s. 286–306.
- MASON, Randall: Assessing Values in Conservation Planning – Methodological Issues and Choices. In *Assesing the Values of Cultural Heritage, Research report*. Los Angeles, Getty Conservation Institute, 2002, s. 5–13.
- MUÑOS VIÑAS, Salvador: *Contemporary Theory of Conservation*. Oxford, Elsevier, 2005.
- NEJEDLÝ, Vratislav: Editorial. *Zprávy památkové péče*. 2014, roč. 74, č. 6, s. 433.
- NEUPAUER, Eduard: *Památková péče ve filosofickém diskursu, Uvedení do problematiky* [online]. [Praha, 2014], [cit. 2015-07-13]. Dostupné z WWW: <http://www.academia.edu/9534341/Desiderata_Prolegomena_k_teorii_památkové_péče_ve_filosofickém_diskursu>.
- NICHOLAS, George et al.: Intellectual Property Issues in Heritage Management, Part 2: Legal Dimensions, Ethical Considerations, and Collaborative Research Practices. *Heritage Management*. 2010, vol. 3, no. 1, s. 117–147.
- RADOVÁ, Milena: Koncepce památkového zásahu do stavebního díla, její úloha a východiska. *Památky a příroda*. 1987, roč. 12, č. 1, s. 1–9, č. 2, s. 65–75.
- REICHEL, Jiří: *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha, Grada, 2009.
- ŠTULC, Josef: Mezinárodní společenství památkářů na rozcestí – 17. generální shromáždění ICOMOS ve znamení zásadních názorových rozporů. *Zprávy památkové péče*. 2012, roč. 72, č. 1, s. 68–71.
- TAINTER, Joseph A.; LUCUS, John G.: Epistemology of the Significance Concept. *American Antiquity*. 1983, vol. 48, no. 4, s. 707–719.
- TONDL, Ladislav: *Hodnocení a hodnoty, Metodologické rozměry hodnocení*. Praha, Filosofia, 1999.
- Values and Criteria in Heritage Conservation, Proceedings of the International Conference of ICOMOS, ICCROM and Fondazione Romualdo Del Bianco* (ed. TOMASZEWSKI, Andrzej). Firenze, Polistampa, 2008.
- VINTER, Vlastimil: *Úvod do dějin a teorie památkové péče*. 2. díl. Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1982.
- WALKER, Meredith; MARQUIS-KYLE, Peter: *The Illustrated Burra Charter – good practice for heritage places*. Burwood, Australia ICOMOS, 2004.
- WEBER, Max: *K metodologii sociálních věd*. Bratislava, Pravda, 1983.

Nepublikované práce

- ARAOZ, Gustavo: *Protecting heritage places under the new heritage paradigm and defining its tolerance to change – a leadership challenge for ICOMOS*. Text projevu. La Valletta, 10/2009. Kopie, archiv autora.
- TITCHEN, Sarah M.: *On the construction of outstanding universal value, UNESCO's World Heritage Convention (Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, 1972) and the identification and assessment of cultural places for inclusion in the World Heritage List*. Doktorská disertační práce. Australian National University, School of Archaeology and Anthropology. Canberra, 1995. Archiv ICCROM.

Summary

On the theory of heritage value and evaluation of cultural heritage

Keywords: *heritage value — evaluation of cultural heritage — theory of heritage conservation – authenticity of cultural heritage — practice of heritage conservation*

The theoretical grasp of the heritage value as an axiological category – as opposed to its customary use in a way of natural practical principle – and, simultaneously, developing assignment of the value as an intentional, determining and substantiated process is a hallmark of modern heritage conservation. The author

elaborates on the value relationship between a site and a subject, which he considers to be the core of conservation. He presents theoretical, systematic process model of heritage evaluation. The signs of the artefact, its meanings – types of values, their extent – specific value and the integrated comprehensive historical value are its main elements. The differentiation of cognitive and evaluation activities is an essential characteristic. The model is tested on the interpretation and integration of the test of authenticity in the evaluation process, discussed in terms of purpose, alternatives and impacts of the value approach on professional practice.

(Translated by Vít Jesenský)